

VAPAUSSODAN PERINTÖ

3/2012

58. numero

Julkaisija	Vapaussodan Helsingin seudun perinneyhdistys ry.
ISSN	2242-7597
Toimitus ja taitto	Jyrki Uutela ja Nina Schleifer Sähköposti: vapaussota.helsinki@gmail.com Postiosoite: Puhelin:
Paino	Tyylipaino Oy, Helsinki
Kansikuva	Laine-Maire Kyöstillän hallussa oleva lehtileike Mannerheimista - <i>Valok. Nina Schleifer</i>
Aineisto	Vapaussodan Perintö -lehden ilmestymisaikataulu: Aineistopäivä Julkaisupäivä 23.1.2012 6.2.2012 9.4..2012 23.4.2012 13.8.2012 27.8.2012 29.10.2012 12.11.2012 Aineisto pyydetään toimittamaan johonkin yllämainituista toimituksen yhteystiedoista aineistopäivään mennessä.

SISÄLLYSLUETTELO

Puheenjohtajan palsta.....	3
Toimituksen pöydältä	4
Kortesjärven jääkäriseminaari.....	5
Puolustusasiamiehenä Virossa 2004-2007.....	6
Sotilaselokuvat jääkäreistä Lapin sotaan 2011.....	8
Valokuvakooste kevätmatkastamme Tallinnaan.....	10
Ruth Munckin perinteen muistotilaisuus.....	11
Inter arma caritas - Schwester Ruth ja Schwester Laine-Maire.....	13
Teit' isäin astumaan, osa 7: Mannerheim-ristin ritari Heikki Nykänen.....	17
Hymyilevä kenraali - Mannerheim Hangossa.....	21
Käynti Oriveden taistelun muistomerkillä.....	22
Maineikas Adolf Ehrnroothin rykmentti JR 7.....	23
Sotainvalidien vierasverolippaat.....	25
Puolustusvoimain lippujuhla.....	26
Hallituksen yhteystiedot ja tiedotuksia	27

Puheenjohtajan palsta

YHTEISIIN TAPAHTUMIIN

Helsingin Sanomissa oli 21.5. mielenkiintoinen uutisanalyysi otsikolla: Yhteistä lippua etsimässä. Puolustusministeriön tilaama vapaaehtoista maanpuolustustyötä koskeva arvio oli valmistunut. Selvityksen teki Gaia Consulting -niminen yhtiö.

Selvityksen mukaan vapaaehtoisessa maanpuolustustyössä on mukana valtava määrä suomalaisia monissa järjestöissä ja niiden alaisissa lukuisissa jäsenyhdistyksissä. Laskin Hesarin artikkelista yli 250000 jäsentä ja yli tuhat jäsenyhdistystä. Järjestöt itse puhuvat yli sadasta tuhannesta jäsenestä. Konsulttiyhtiön arvio oli, että aktiiveja on noin 20000. Ilmeisesti monet ovat mukana usean järjestön toiminnassa ja kirjautuvat moneen eri jäsenrekisteriin. Maanpuolustuskiltojen liiton toiminnanjohtaja Henry Siikander toteaa artikkelissa, että ”jokaisella järjestöllä on oma rooli ja siihen vaikuttavat historialliset tekijät” – ja muun muassa ”siksi järjestöjen yhdistäminen on todella tulenarka aihe”.

Puolustuslaitostamme uudistetaan lähivuosina ns. raskaalla kädellä. Jotta vapaaehtoinen maanpuolustustyö pysyisi sisäisesti vahvana ja ulkoisesti vaikuttavana, on myös sen rakenteiden uudistettava, jotta toiminta olisi jotenkin linjassa maanpuolustuksemme kanssa. Vaihde miesten on käännettävä vaihdekeppiä, jottei vapaaehtoistyö ajaudu sivuraiteelle ja ykkösluokassa unohduksen suohon. Tähystäjät eivät nyt saa nukkua. Toki vielä pahempi on, jos vapaaehtoisten maanpuolustusorganisaatioiden johto nukkuu.

Meidän tehtävämme on vaalia maanpuolustuksen perinnettä; yhtenä monista kansalaisjärjestöistä. Tehtävämme luonteen

vuoksi voimme ja itse asiassa meidän pitääkin toimia konservatiivisemmin. Maanpuolustuksen suhdanteet eivät perinnetyötä samalla tavalla heiluttele kuin vapaaehtoista maanpuolustustyötä.

Kuitenkin monet Gaia Consulting -yhtiön analyysit ja arviot sopivat hyvin myös meidän toimintaamme. Perinnetyöhön keskittyneitä järjestöjä on paljon ja myös päällekkäisiä ja ristikkäisiä jäsenyyksiä näyttää olevan melkoisesti. Aktiivijäsenten määrä suhteessa jäsenkunnan kokonaismäärään jää murto-osaan kokonaisluvusta. Koska perinnetyössä mukana olevien keski-ikä on korkeahko, monen kohdalla oma terveys asettaa ymmärrettävät rajoituksensa aktiiviselle mukanaololle. Tahto yhteiseen perinnetyöhön on kuitenkin kaikilla suuri ja onkin korostettava, että aivan urheasti ja upeasti voimiaan ponnistellen ainakin meidän yhdistyksemme jäsenet tulevat paikalle, kun jotain tapahtuu.

Mutta sellaisiakin haasteita on, joille voimme jotain tehdä, ja joissa meidän pitää pyrkiä parempaan: 1) Kutsumme tilaisuuksiimme tunnustettuja ja korkeatasoisia puhujia ja heille soisi vieläkin suuremman kuulijakunnan. Järjestämme upeita perinnejuhlia ja retkiä ja mukaan mahtuisi lisää aktiiveja, ja 2) hallinnolliset rutiinit verottavat kohtuuttomasti kansalaistoimintaan varaamiamme voimavaroja ja itse perinteen vaaliminen jää sen vuoksi vähemmälle. Voi sitä kokousten, pöytäkirjojen, ilmoitusten ja lippujen ja lappujen määrää perinnetyön kentässä! Toisin sanoen tilaisuuksien osallistujamäärä pitäisi saada tuplatuksi ja hallinnollinen työ puolitetuksi.

Poliitikot puhuvat mielellään yhden luukun periaatteesta tietäen varsin hyvin, että unelma se vain on ja sellaiseksi jää. Jo pelkästään maantieteelliset syyt asettavat rajoituksia perinnejärjestöjen yhdistymiselle,

Suomi kun on kooltaan iso valtio. Mutta vuorotyötä ja yhteisiä tilaisuuksia meidän pitää kyetä lisäämään.

Arvaatte varmasti, miksi tämä aihe on mieltäni lähellä juuri nyt? Pitkäaikainen toiminnanjohtajamme palaa rivijäseneksi ensi vuodenvaihteessa ja alkaa olla kiitoksen aika suuresta työpanoksesta ja isoista uhrauksista. Samalla on ryhdyttävä

katsomaan seuraavaa toiminnanjohtaja/sihtööriä. Täydellisyyteen emme pyri. Hyvä on meille riittävästi. Tällä kriteerillä jäsenkunnassamme on sopivia kandidaatteja paljonkin.

Odotan yhteydenottoja.

7.8.2012.

Markus Uomala
Puheenjohtaja

Toimituksen pöydältä

Kuten puheenjohtajammekin toteaa, yhdistyksemme etsii uutta toiminnanjohtajaa/sihtööriä. Vapaussodan perintö ja menneiden polvien uhrausten muisto tarvitsevat vaalijaansa. Yhdistyksemme toiminnanjohtaja/sihtööri on yksi tärkeimmistä lipunkantajista, joten henkisesti vahvoja käsivarsia tarvitaan. Hallitus ja me lehden toimittajat annamme hänelle täyden tukemme.

Yhdistyksen luottamustehtävissä tapaa myös paljon ihmisiä, joilla on kiintoisia tarinoita kerrottavana. *"Kun on pommin alta Tampereelta lähtenyt ja pitkän elämän elänyt, on kiva muistella menneitä."*, totesi terveydenhuoltoneuvos Laine-Maire Kyöstiläkin, kun haastattelimme häntä lehtemme artikkelia varten hänen 95-vuotispäivänsä läheisyydessä. Hänellä oli paljon mielenkiintoista kerrottavaa, josta valitettavasti vain osa mahtui lehtemme artikkeliin. Onneksi Lotta Svärd Säätiö tekee kirjaa Kyöstilästä, joten muutkin tarinat tulevat tutuiksi.

Eräs ilahduttava tapaaminen osui kohdallemme kesälomamatkallamme. Liikuumme Saksassa Hohenlockstedtin suunnalla ja päätimme käydä kuvaamassa Jääkärien muistomerkkiä, vaikka tiesimme museon olevan kiinni. Ohittaessamme museota näimme pihalla kuitenkin liikettä, ja kuinka sattuikaan - sisar-

järjestömme Frihetskrigets Södra Traditionsförening rf oli siellä tutustumiskäynnillä oppaanaan museon perustajiin lukeutuva Asko Kilpinen. Meidät kutsuttiin ystävällisesti kahvihetkeen sekä opastetulle museokierrokselle Suomen itsenäisyysliikkeestä ja jääkäreiden sotilaskoulutuksesta Lockstedtin leirissä kertovaan näyttelyyn. Museo oli erittäin mielenkiintoinen, ja suosittelemme sitä kaikille jäsenillemme, jotka eivät siellä vielä ole käyneet. Museo on avoinna sunnuntaisin klo 14-16.30, mutta museon pitäjät lupasivat avata ovet suomalaisille vieraille aina heidän niin toivoessaan. Puhelinnumerot löytyvät mm. museon seinältä tai niitä voi tiedustella meiltä. Kiitämme vielä sisaryhdistystämme sekä Asko Kilpistä, jonka asiantuntemus ansaitsee täyden arvostuksemme.

Frihetskrigets Södra Traditionsförening rf:n edustajia Hohenlockstedtin vesitornin juurella - Valok. Nina Schleifer

Arvostamme myös erittäin paljon yhdistyksemme jäsenten eri aloille ulottuvaa asiantuntemusta. Haluammekin näin julkisesti kiittää Ilmari ja Tellervo Ojalaa, jotka ystävällisesti ovat oikolukeneet leh-tiämme ja auttaneet meitä suuresti oikea-kielisyyden kiemuroissa. Tämän lehden valmistuessa he olivat kuitenkin nautti-massa ansaittuja lomapäiviä sähköisten kommunikaatiovälineiden ulottumatto-missa, joten kaikki käsillä olevaan leh-

teen liittyvät oikeakielisyysmoitteet tulee kohdistaa yksinomaan meihin.

Tässä lehdessä on paljon yhdistyksemme jäsenten kirjoittamia artikkeleita. Arvos-tamme kovasti heidän panostaan ja roh-kaisemme myös teitä kaikkia muita avaa-maan sanaisen arkkunne. Vapaussoitaan ja itsenäisyytemme puolustamiseen liitty-vät tarinat ansaitsevat tulla kuulluiksi.

Nina Schleifer & Jyrki Uutela

KORTESJÄRVEN JÄÄKÄRISEMINAARI

Atteelliseen maanpuolustustyö-hömme on jo pitkään kuulunut keväinen jääkäriseminaari Kor-tesjärvellä, nykyisin täsmällisemmin Kauhavan Korttesjärvellä, siis Etelä-Poh- janmaalla. Aika oli sunnuntai 22. huhti- kuuta, ja perinteen mukaan kokoonnut- tiin ensin kirkkoon jumalanpalveluk- seen, jota seurasi kunnianosoitus sankar- ihaudoilla.

Esitelmät ja puheenvuorot kuultiin lii- kuntatalossa. Oli aivan ymmärrettävää, että kaupunginvaltuuston puheenjohta- jan Jouko Mäkisen avaussanoista kuvas- tui ankara huoli Kauhavasta puolustus- voimauudistuksen paineissa. Varsinaisia luentoja pidettiin kolme, ja kaksi esitel- möitsijää oli meille hyvinkin tuttuja. Val- tiotiet. tohtori Harri Korpisaari esitelmöi Sotilaskomiteasta, meidänkin tilaisuus- dessamme hän on aihetta valaissut. Toi- nen esitelmöitsijä oli kenraalimajuri Sami Sihvo, jonka esitys jääkäreistä Puolus- tusvoimien rakentajina maailmansotain välissä sopisi hyvin meidänkin ohjel- maamme. Samaa on sanottava fil. tohtori Agilolf Kesselringin luennosta Fritz Wet- terhoffista ja Maximilian Bayerista, kyse oli siis jääkäri liikkeen alkuvuosien henki- löhistoriasta. Se perustui osin saksalai- siin meillä vähän tunnettuihin lähteisiin.

Agilolf Kesselringin sukunimi on usealle tuttu. Seminaarin päätyttyä tohtori ker- toikin, että (ilmavoimien) kenraalisota- marsalkka Albert Kesselring (1885–1960) oli hänen isoisänsä, jota hän ei kuitenkaan ehtinyt edes nähdä. Hitlerin Saksan luisuessa kohti romah- dustaan marsalkka onnistui Italiassa syk- syllä 1944 säästävässä sodankäynnissä, kun lopputulos oli jo ammattisotilaan nähtävissä. Oli hyvä kuulla, että hän sai vankeudesta päästyään viimeiset kahdek- san vuottaan elää rauhassa, tehdä vete- raanityötä ja kirjoittaa.

Ilmari Ojala

Jääkäriseminaarin esitelmöitsijät paneelissa, joka vanhaan tapaan kuivui Korttesjärvellä lähes olemattomiin. Vasemmalta tohtori Harri Korpisaari, kenraalimajuri Sami Sihvo ja tohtori Agilolf Kesselring. Huomattakoon, kuinka jääkäriperinteen pienoisliput olivat sopivasti perinteen ansioituneen kantajan Sami Sihvon takana oikealla kohdalla.

– Valok. Ilmari Ojala

PUOLUSTUS- ASIAMIEHENÄ VIROSSA 2004-2007

Huhtikuun 12. päivänä saimme lounasvieraaksemme komentaja Risto Haimilan, joka toimii tällä hetkellä esikuntapäällikkönä Upinniemessä. Hän kertoi meille tehtävästään Viron ja Latvian sotilasasiamiehenä (silloinen virkanimi) vuosina 2004-2007.

Haimila sai tiedon tulevasta komennuksesta marraskuussa 2003, mutta asia varmistui ja tuli julkiseksi vasta nimityksen myötä kesäkuussa 2004. Valmistautuminen, jota leimasi siis epävarmuuden kanssa eläminen, alkoi välittömästi Päivi-vaimon virkavapauden järjestelyllä sekä omaehtoisella perehtymisellä maahan ja kieleen. Tehtävä oli haastava, sillä Baltian aluetta koskevaa ajantasaista kirjallisuutta ei tuolloin ollut saatavilla.

*Komentaja Risto Haimila
- Valok. Nina Schleifer*

Keväällä 2004 alkoi ammatillisten valmiuksien kehittäminen, josta Haimila mainitsi kuriositeettina Tuusulan ammattiopistolla käydyn edustusruokailukurssin, jonka aikana perehdyttiin niin vierastarjoilun suunnitteluun kuin kukkien asetteluun. Ohjattu valmentautuminen päättyi toukokuussa tutkielmaviikkoon. Haimilan aiheena oli "Baltian turvallisuuspolitiikan ja asevoimien kehittyminen vuoteen 2020". Uusiin rooleihin asettuminen asemamaan protokollataituiden tuella tapahtui viimeisellä viikolla heinäkuussa 2004.

Puolustusasiamies on puolustusvoimain komentajan asemamaahan kolmivuotiskaudeksi akkreditoima edustaja, joka toimii diplomaattistatuksella tiedustelupäällikön alaisuudessa ja joka tarvittaessa tukee myös lähetystön johtoa omalla asiantuntemuksellaan. Yhteydenpito oli tiivistä ja ulkoasiainhallinnon tuki oli tärkeää. Asemapaikkana Haimilalla oli Suomen Viron suurlähetystö, joka sijaitsee Tallinnassa osoitteessa Kohtu 4 (= oikeus Suomen kielellä). Kyseessä on moniviranomaisedustusto, jossa toimii virkamiehiä myös sisäasiainministeriöstä ja ulkoministeriöstä. Tämä helpotti asioiden sujuvaa hoitoa. Lähetystön vahvuus on noin 30 henkilöä. Haimilan tukena oli myös paikallinen avustaja.

Puolustusasiamiehellä on oikeus tavata asemamaansa puolustusministeriön ja puolustusvoimien henkilöstöä ja saada näiltä tarvitsemaansa tietoa, mutta hän ei ole vakooja. Mahdollisen monipuolinen ja laaja verkottuminen tukee tehtävää erityisesti pienessä maassa: jos puuttut jostakin, kaikki huomaavat ja jos teet jotakin, kaikki tietävät ... Maihin akkreditoitujen puolustusasiamiehet muodostavat asiamiesyhdistyksen, jonka kautta perusohjelman mukainen tutustuminen asemamaahan toteutetaan. Tallinnassa asui kaksi USA:n, kaksi Venäjän, kaksi Kiinan

ja yksi Ruotsin sotilasasiamies. Kaiken kaikkiaan vajaa 30 henkilöä kuului asiamiesyhdistykseen, sillä mukana oli myös lähi- maissa toimivia, maahan akkreditoituja asiamiehiä.

Puolustusasiamiehen perustehtävä on kerätä, hankkia, arvioida ja analysoida asemamaansa turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa sekä asevoimiin liittyvää tietoa, ja raportoida siitä, niin kuin tehtäväksi on annettu. Tarkoitus on muodostaa lähi- alueiltamme turvallisuuspoliittista tilannekuvaa sekä tuottaa kohteena olevista asevoimista arvioita eritoten niiden suorituskyvystä. Näin voidaan arvioida Suomeen kohdistuvaa sotilaallista uhkaa. Tietojen keruussa ainoastaan mielikuvi- tus ja laki asettavat rajat.

Toinen tehtäväalue on kahdenvälisen yhteistyön mahdollisuudet ja niiden kehittäminen esikuntaneuvotteluiden avulla. Puolustusministeriöiden yhteistoiminta oli Haimilan mukaan toimivaa ja sää- nönmukaista. Baltic See Action -yhteis- työhön osallistuminen auttoi hahmotta- maan koko Baltian tilannetta. Käytännön toiminta alkoi aikoinaan rajavartioiden käynnistämisestä ja paikallispuolustus- sen perusrakenteiden luomisesta. Haimi- la kehui myös suomalaisen kansalaisak- tiivisuuden merkitystä Viron suojelus- kunnan (Kaitseliit) muodostamisessa.

Kolmas tehtävä on suomalaisen puolus- tusvälineteollisuuden vientiponnistelui- den tukeminen: ”PPPP eli Patrialta paras- ta pahaan paikkaan”.

Viimeisimpänä, mutta ei vähäisimpänä tehtävänä puolustusasiamiehellä on kan- salaisjärjestöjen, kuten maanpuolustus- ja veteraanijärjestöjen yhteistyön tukemi- nen. Haimila kehui erityisesti vajaan 3 000 Suomen pojan ja Sotaveteraaniliit- ton yhteistyötä. Hän arvosti myös sitä, et- tä koko Suomen suurlähetystön henkilös- tö huomioi veteraaneja kunniakansalaisi- na.

Haimilan Vironkomennus osui mielen- kiintoiseen aikaan. Viro saavutti Nato-jä- senyyden 29.3.2004, EU-jäsenyyden 1.5.2004 ja sittemmin Schengen- ja EMU-jäsenyyden. Vahvan itänaapurin kanssa tasapainoilu oli arkipäivää. Histo- riaan, kansalaisuuteen sekä sosiaalisiin tekijöihin liittyvillä ongelmilla oli Haimi- lan mukaan mitä ilmeisin vaikutus ns. pronssisoturi-tapahtumiin huhti-touko- kuun vaihteessa 2007, jolloin maa oli edelleen jakautunut väestöllisesti ja sosi- aalisesti. Kyber-hyökkäykset ja mellakat otettiin maassa todella vakavasti. Sotilas- voimaa ei Venäjän uhan takia käytetty mellakoiden tukahduttamisessa, vaan kaikki joukot varustettiin Kaitseliitin tai apupoliisin asuilla. Tilanne kesti noin vii- kon verran, pidempään ei oltaisi välttä- mättä kestetty. Näitä tapahtumia seurasi ei-kansalaisten, venäjänkielisen väestön mukaanotto olojen kehittämiseen.

Risto Haimila päätti mielenkiintoisen alustuksensa Suomen poikien maineik- kaan mieskuoron esitykseen. Hän totesi, että Viron JR 200 vapaaehtoisten kun- niamarssia on kuultu paljon Suomessa- kin eri yhteyksissä, mutta aina se jaksaa pysäyttää. ”*Sanotaan, että kun puolus- tusasiamies alkaa kasvaa liikaa asema- maahan, on puolueettomuuden takia hy- vä vaihtaa miestä, ja kolme vuotta oli hyvä aika minulle*”, totesi Haimila lopuk- si.

Nina Schleifer

SOTILASELOKUVAT JÄÄKÄREISTÄ LAPIN SOTAAN

Kansallisen Audiovisuaalisen Arkiston (entisen elokuva-arkiston) arkistonhoitaja Tommi Partanen houkutteli vapaussodan päättymisen muistopäivänä 16.5. Ostrobotniaan runsaasti kiinnostuneita jäseniämme kuuntelemaan esitystä KAVAn kokoelmista, jotka sisältävät myös puolustusvoimien ja tv:n elokuva-arkistot. KAVAn tarkoituksena on tuottaa filmimateriaalia helposti historiantutkijoiden nähtäville.

Arkistonhoitaja Tommi Partanen - Valok. Nina Schleifer

KAVA on muokannut kaupallisiksi dvd:ksi paljon aineistoa, esimerkiksi kaikki talvi- ja jatkosodan uutisfilmit, lottaelokuvat sekä Mannerheimiin liittyvät

elokuvat. Suojeluskuntafilmejä on julkaistu 3 h. KAVAn kokoelmissa on myös paljon tk-elokuvaajien otoksia raaka-filmeinä, jotka armeija on aikoinaan luetteloinut tarkasti. Partanen kertoi valaisevan esimerkin siitä, miten filmejä voi hyödyntää historiantutkimuksessa: Mannerheimin 75-vuotissyntymäpäiviä kuvaavissa filmeissä näkyy mm. missä järjestyksessä saksalaiset vieraat tulivat syntymäpäiville. Järjestys on eri kuin kirjoissa esitetty järjestys. Partanen muistutti kuitenkin, että vaikka elokuvat ovat dokumentteja, ne saattavat valehdella, sillä osa niistä on propagandamielessä tehtyjä. Esimerkiksi Hitlerin lentokoneen laskeutumisvaikeuksia ei näy missään otoksessa.

Vanhin kokoelmassa oleva sotilaselokuva kertoo jääkärien koulutuksesta Saksassa. Anton Podworsky tiettävästi kuvasi tai ainakin kokosi alle 10 minuuttia kestävä ”Suomen jääkärit 1916” -elokuvan mm. Lockstedtin marssiharjoituksista. Suomalainen elokuvatuotanto pysähtyi käytännössä vuosiksi 1917-1918, koska filmiä ei ollut saatavilla. Filmit tulivat nopeasti käyttökelvottomiksi, eikä niitä uskallettu ostaa varastoon Venäjän asettaman filmauskiellon takia. Ruotsalainen Pathé kuvasi kuitenkin valkoisten toimintaa lähinnä Vaasan kasarmeilla ja Vöyrin sotakoululla. Itämeren divisioonan mukana tuli saksalainen elokuvaaja, joka dokumentoi sotaa saksalaisesta näkökulmasta. Armeija osti ”Deutsche Hilfe für Finnland” -elokuvan, käänätti sen suomeksi ja näytti esim. suojeluskunnan tilaisuuksissa. Punaisten puolelta on säilynyt ainoastaan yksi katkelma propagandamielessä tehdystä elokuvasta ”Finljandija v gody revoljutsii”, jota Suomessa esitettiin nimellä ”Punainen Suomi”. Venäjällä on virolaisilta saadun tiedon mukaan kokonainen huone Skandinaviasta otettuja elokuvia, mutta tietoja näistä on erittäin vaikea saada.

1920-30 -lukujen sotilaselokuvat ovat pääasiassa Suojeluskuntain yliesikunnan tilaamia ja Anton Podworskyn toteuttamia. Teatterilevitykseen tehtiin yksi pidempi elokuva suojeluskunnista vuonna 1926. Elokuvasa ”Suomen suojeluskuntajärjestö” esitellään suojeluskunnan toimintoja, urheilukilpailuja ja harjoituksia, ja se on julkaistu dvd:nä. Myös Puolustusvoimat kuvasi jonkin verran, lähinnä vain pr- ja omaan koulutuskäyttöön ei näitä otoksia erityisemmin julkisesti näytetty.

Uutisfilmien tekijä Suomi-Filmi Oy tallensi ensimmäiset talvisodan kuvat filmille. Valkokankaalla niitä nähtiin Suomi-Filmin uutiskuvia -sarjassa. Näitä lyhytelokuvia näytettiin ennen varsinaista elokuvaa huviveron alentamiseksi. Puolustusvoimien uutiskuvaukset alkoivat 16.12.1939. Elokuvaajia oli alkuvaiheessa yhdeksän. Kuvaustoiminnasta vastasi Päämajan propagandaosaston kuvalaitos Heikki Parkkosen johdolla. Ensimmäisiä komennuksia oli Alvar Hambergin kuvausmatka Raatteentielle. Kylmyys ja kaamosaika tuottivat kuitenkin hankaluuksia: akkukäyttöisten kameroiden akut hyytyivät heti eivätkä senaikaiset filmilaadut toimineet. Kun saatiin hankituksi vieterikameroita, saatiin kuvattua noin minuutin pätkiä. Talvisodan katsaukset keskittyivät pommituksen tuhojen kuvaamiseen ja osin vankien kuvaamiseen. Kaiken kaikkiaan vuoden 1940 aikana valmistui 10 puolustusvoimain uutiskatsausta, joista viimeiset vasta sodan jälkeen. Suomi-Filmi Oy teki omien uutiskuviansa lisäksi propagandafilmejä, mm. neljä Sotilaspiiloja-elokuvaa, joissa oli esim. kupletteja ”iivanoista”. Ulkomaan propaganda hoidettiin Ruotsista käsin: Juhani Ahon poika Heikki Aho leikkasi siellä propagandaelokuvia suomalaisesta materiaalista.

Jatkosodan aikana puolustusvoimat teki 88 uutiskatsausta, joista 86 ehti teatteri-

levitykseen. Alkuvaiheessa katsauksia valmistui viikoittain tekijöinä tuttuja nimiä, kuten Hannu Leminen ja Valentin Vaala. Sodan jälkeen filmitarkastamo kielsi katsausten esittämisen. Yhteensä armeija kuvasi lähes 200 tuntia sodan aikana. Otoksista näkee Partasen mukaan kuitenkin, että monet hyökkäyskuvat ovat lavastettuja, kuvaaja on esim. vihollisen puolella yms. Asemasodan aikana katsausten määrää vähennettiin, sillä kotirintamalla ei haluttu näyttää, että miehet tekivät puhdetöitä tai urheilivat. Esim. pommituslennoista, huoltotoiminnasta ja Viipurin valtauksista tehtiin kuitenkin omia elokuvia. Kuvaajat oli myös ohjeistettu kuvaamaan kansantieteellisestä näkökulmasta esim. Karjalan tapoja, pukuja ja paikkoja. Kaikki nämä otokset on siirretty videoille, jotka ovat katseltavissa KAVAn tiloissa 5 euron tuntimaksulla.

Päämajan Kuvalaitoksen jatkajaksi perustettiin 1941 Päämajan Kuvaosasto edelleen Heikki Parkkosen johdolla. Sen alaisuudessa oli tiedotuskomppanioita, joihin kuului TK-journalisteja, TK-valokuvaajia ja TK-elokuvaajia. Kuvaajina toimivat alan ammattilaiset, mm. Yrjö Aaltonen, Erik Blomberg, Felix Forsman, Eino Heino, Ama Jokinen, Auvo Mustonen, Kalle Peronkoski ja Uno Pihlström. Tiedotuskomppaniat lakkautettiin syyskuussa 1944. Lapin sodan tuhoja taltioivat filmille lähinnä siviilipuolen kuvaajat.

Tommi Partasen asiantunteva esitys mielenkiintoisine elokuvaotoksineen kirvoitti kuulijoilta lukuisia kysymyksiä ja kommentteja. Varmaan moni yhdistyksemme jäsen vierailee tämän luennon jälkeen Sörnäisten rantatie 25:n 5. kerroksessa tutustumassa KAVAn kokoelmiin.

Nina Schleifer

VALOKUVAKOOSTE KEVÄTMAKASTAMME TALLINNAAN

- Valok. Nina Schleifer

Näkymä Kumun taidemuseosta

KGB-museon viehättävä ja asiantunteva opas antoi meille kelpoisuusleimat, jotka vaadittiin Virun työntekijöiltä.

Viru-hotellin 23. kerroksessa sijaitsevan KGB-museon esineistöä. Näkyvillä uutiset Leonid Brežnevin ja Juri Andropovin kuolemasta, jotka on painettu aivan identtisesti. Huomatkaa myös puhelin, josta oli vain yksi linja - KGB:n toimistoon.

Nautimme maittavan illallisen ravintola Mannerheimissa, jossa oli mielenkiintoista esineistöä Mannerheimiin liittyen: mm. tuolien selkänojiin oli painettu hänen saamiaan kunniamerkkejä.

"Siin ei ole midagi -Täällä ei ole mitään" -kyltilin takaa löytyi kaikista pyhin: KGB-upseerien valvontahuone.

Viron vapaussodan muistomerkki Vapauden aukiolla.

Neuvostoliittolainen bunkkeri Paldiskissa.

Laulasmaan SPA-hotellin lounaalla Ilmari Ojala ja Raili Louhisola kiittävät matkajohtaja Uolevi Langinmaata erinomaisesti suunnitellusta ja toteutetusta ohjelmasta.

Matkalaiset Paldiskissa Suomenpoikien muistomerkillä kunnianosoitusten jälkeen.

Keilajoen putoukset.

RUTH MUNCKIN PERINTEEN MUISTOTILAISUUS

Sunnuntaina 5.8.2012 Hausjärvellä järjestetyssä Ruth Munckin perinteen muistotilaisuudessa Laine-Maire Kyöstilä, Kosti Cande ja puheenjohtaja Pekka Kääriäinen laskivat Veljesapu-Perinneyhdistys ry:n seppeleen Ruth Munckin haudalle. Vapaussodan Helsingin seudun perinneyhdistys ry:n puolesta kukkakimpun laskivat Vapaussodan Perinneliiton entinen puheenjohtaja Timo Siukosaari ja Raili Louhisola.

Tilaisuuden osanottajat siirtymässä Ruth Munckin haudalle. Lipunkantajat vasemmalta Marko Nikkanen, Kaarina Lindberg ja Jyri Koskivaara. - Valok. Jari Saurio

Sepeleenlaskijamme Raili Louhisola ja Timo Siukosaari. - Valok. Jari Saurio

Schwester Laine-Maire Kyöstilä puhuu haudalla. Vasemmalla SS-veteraani Kosti Cande ja oikealla Veljesapu-Perinneyhdistys ry:n puheenjohtaja Pekka Kääriäinen.- Valok. Jari Saurio

Miksi Ruth Munckin hautapaikka on näin kaukana kirkosta? Mikä sai hänet osallistumaan sairaanhoitajakurssille ja mikä oli syy, että hän lähti vieraalle maalle auttamaan sodassa haavoittuneita? Näitä ja monia muita kysymyksiä oli tullut esille, kun Laine-Maire Kyöstilä oli äskettäin keskustellut tapaamansa nuoren naisen kanssa. Haudan äärellä Laine-Maire Kyöstilä etsi vastauksia näihin nuoria askarruttaviin kysymyksiin. Hänelle on myönnetty erittäin arvostettu maailman veteraanijärjestön ansioristi, joka luovutettiin hänelle keväällä 2012. Puheessaan hän toi esille Ruth Munckin isänmaan hyväksi suorittaman elämäntyön, joka johti lopulta vankeuteen. Saamansa rangaistuksen Ruth Munck kärsi Turun Kakolassa. Taiteellisesti lahjakkaana hän koristeli sellinsä valkoisiksi rapatut seinät kukka-aiheisilla maalauksilla

ja auttoi vankilan lääkäriä terveydenhoitotyössä. Näissä tehtävissä hän sai kohdata erään tuohon aikaan kuuluisuutta nauttineen rikollisen, dynamiitti-Kettusen.

Aurinkoista säätä uhkaavat tummat sadepilvet antoivat jo ensimmäisiä pisaroita, kun liput poistuivat Ruth Munckin sukuhaudalta ja tilaisuuden osanottajat siirtyivät ravintola Pihvipaikan suojiin. Puheenjohtaja Kääriäinen toivotti osanottajat tervetulleiksi muistotilaisuuden juhla-aterialle. Perinneyhdistyksessä hän arvosti työn merkitystä erityisesti sen johdosta, että siinä perinnetieto tuleville sukupolville välittyi oikeassa muodossa. Hän kertoi Veljesapu-Perinneyhdistyksen matkasta Ukrainaan ja käynnistä saksalaisella sankarihautausmaalla, jonne oli haudattu kolmisenkymmentä suomalaista sotilasta. Sankarivainajien omaisia liikutti tilaisuus saada laskea kukat rakkaitensa haudalle.

Viking-pataljoonassa palvelleet Kosti Cande arvosti suomalaisten sairaanhoitajien työtä Ukrainan rintamalla. Kun oli saatu tietää kahden hoitajan tulosta, epäiltiin, etteivät he kestäisi vallitsevia olosuhteita. Mutta he kestivät, vieläpä erittäin hyvin. Sen sijaan arvostelua herättivät saksalaiset sanitäärit, jotka eivät taisteluolosuhteissa rohjenneet mennä haavoittuneen avuksi.

Juhla-aterian aikana käytettiin useita puheenvuoroja. Vastakaikua herätti Timo Siukosaaren esille ottama aihe vapaussotanimityksestä, jonka tilalla julkisuudessa nähdään usein sisällissota. Virallisissa lähteissä on kuitenkin selvästi maininnat vain vapaussodasta ja punaisten ryhtymisestä valankumoukseen. Siukosaari mainitsi, että ellei vapaussotaa olisi käyty, ei olisi tullut talvisotaa ja ilman talvisotaa ei olisi käyty jatkosotaa. Ne olivat kaikki Suomen vapaussotia.

Tilaisuus päättyi perinneyhdistysten kesken vallinneen hyvän yhteishengen ja yhteistoiminnan kehittämisen merkeissä.

INTER ARMA CARITAS – SCHWESTER RUTH JA SCHWESTER LAINE-MAIRE

Tampereella kesäkuun 15. päivänä vuonna 1917 parkaisi pieni tyttövauva tervehdyshuutonsa maailmalle. Samaan aikaan Latviassa Tukku-min kenttäsairaala 404:ssä hoiti 30-vuotias schwester Munck hyvästejä maailmalle jättävää jääkäri Runar Appelbergia. Munck kertoo muistelmissaan työn olleen siellä helppoa – ja samalla hyvin raskasta: *”Helppoa, koska minulla oli vain yksi potilas hoidettavana, koska hoito sairauden laadun vuoksi oli kylläkin yksinkertaista ja koska potilaani oli niin miellyttävä. Aina iloinen ja kärsivällinen ja aina viimeisiin elinpäiviinsä saakka mielenkiinto vireillä seuraten kaikkea, mikä koski jääkäripataljoonan tovereita, pataljoonan tulevaisuutta ja Suomen kohtaloa. Mutta raskas oli työni, koska hoidokkini oli kuolettavan taudin kahlehtima ja koska hän oli jääkärien ensimmäisiä, heidän synnynnäinen henkinen johtajansa, ja koska jääkäripataljoonalla ei ollut varaa häntä menettää.”*

Maisteri Bertel Appelberg tervehtimässä veljeään. Oikealla sisar Ruth Munck, vasemmalla Runar Appelberg. – Valok. Ruth Munckin teoksesta Jääkärien mukana Saksassa, s. 177

Otsikossa oleva Punaisen Ristin latinankielinen tunnuslause *”Inter arma caritas”* tarkoittaa suomen kielellä *”Laupeutta keskellä aseita.”* Tämä yhdisti pientä tyttövauvaa, joka sai nimen Laine-Maire Boëlius (muutettu vuonna 1935 Kyöstiläksi), ja vapaaherratar Ruth Munckia. Kohtalo johdatti heidät molemmat auttamaan omia maanmiehiään eurooppalaisille sotakentille: ensimmäisen maailmansodan aikana Ruth Munck liittyi Saksassa taistelevien suomalaisten jääkäreiden joukkoon ja Laine-Maire Kyöstilä liittyi toisen maailmansodan aikana suomalaisten vapaaehtoisten joukkoon Saksan Itärintamalle. Yhteistä heille oli myös elinikäinen ystävyys saksassa sotineiden veteraanien kanssa.

Ruth Munck lähti omasta aloitteestaan Saksaan joulukuun keskivaiheilla 1915 kuultuaan tuttaviltaan innostavia tarinoita jääkärieliikkeestä. Hän totesi: *”Kun niin moni nuori mies Saksaan matkustamalla pani tulevaisuutensa ja elämänsä alttiiksi maansa ja meidän kaikkien edestä, miksi minä en seuraisi heidän jälkiään? Olinhan jo kauan sitten opinkäynyt sairaanhoitajatar ja saatoin olla heille tueksi ja avuksi.”* Matka oli kuitenkin täynnä haasteita: vaikka hänellä oli monia yhteyksiä jääkärieliikkeeseen, matkustus- ja työlupien saanti oli erittäin hankalaa ja kesti kuukausia. Vasta lokakuussa 1916 hän pääsi hoitamaan ”omiaan” sotasairaala 55:een Mitauhun osoitettuaan sitä ennen pätevyytensä ja luottavuutensa Berliinin yliopistoklinikalla. Saksan Punaisella Ristillä oli nimitäin ollut huonoja kokemuksia niistä sairaanhoitajattarista, joita se oli puolueettomista maista rekrytoinut – useimmat olivat harjoittaneet vakoilua jonkun vieraan maan hyväksi.

Vapaaherratar Ruth Munck – Valok. Ruth Munckin teoksesta *Jääkärien mukana Saksassa*, s. 2

Laine-Maire Kyöstilän matka sujui sen sijaan sujuvasti, vailla vakoilu epäilyjä. Saksalainen kuriirikone nousi ilmaan loka-kuussa 1942 kahden päivän kuluttua siitä, kun kenraali Paavo Talvela oli tiedustellut vapaaehtoisia sairaanhoitajia Saksan itärintamalle. Kaikki auttoivat matkavalmisteluissa. Suomen Punainen Risti antoi valkoisen ruotsalaisturkin, monet puolipohjattiin ja jopa marsalkka Mannerheim oli soittanut Punaisen Ristin ylihoitaja Berrit Kihlmanille ja sanonut: *”Pitäkää huolta, että tytöt pysyvät lämpiminä. Hankkikaa heille minun nimissäni parit villasukat.”* Nämä Mannerheimin lähettämät villasukat (yksi valkoinen ja yksi sininen pari) ovat Kyöstilällä vielä tallella. Matka oli ohjelmoitu niin, että joka etapissa tiedettiin, keitä sairaanhoitajat olivat ja mihin he olivat menossa, vaikka kukaan ei ollut huomannut, että tarvittaisiin passi komennustodistuksen lisäksi.

Kyöstilän ei myöskään tarvinnut todistaa pätevyyttään kuten Munckin aikoinaan.

Englannista ja USA:sta mallia ottanut suomalainen sairaanhoitajakoulutus oli suuresti edellä saksalaisesta, ja se tiedettiin rintamalla. Ylilääkäri varmisti ai-noastaan, että hoitajilla on valkoiset puvut mukanaan ja sanoi: *”Pitäkää niitä niin paljon kuin mahdollista - näille potilaille valkoinen sisar merkitsee paljon.”*

Sairaanhoitaja Laine-Maire Kyöstilä – Valok. teoksesta *Uskollisuus on kunniamme*, s. 75

Työnsä merkityksen maanmiehilleen molemmat schwesterit tulivat huomamaan. Vaaratilanteita potilaiden kanssa ei syntynyt. Munck totesi *”poikien olevan kilttejä sisarelleen ja mikä vielä parempaa: he olivat kunniaksi jääkärimelle.”* Kyöstilä kiteyttää, että ammatin osaamisen lisäksi tärkeintä sairaanhoidossa on olla läsnä - katsoa ihmistä silmiin, kun puhuu. *”Hoito ei onnistu, jos en ole noitten kavereitten ystävä. Ainoa asia, mitä silloin osasin näistä asioista, oli taputus olkapäälle: minä olen sinua varten.”* Hoidokkeihinsa ystävästytyttyään molemmat hoitajat olivat myös kirjeenvaihdossa heihin ja saivatpa he myös silloin tällöin mieluisia muistoesineitä. Eräs niistä on lehtemme kannessa. Kyöstilä tapasi Rostovissa suomalaisen joukon, joka oli majoitettu läheiseen kasarmiin. Eräänä yönä kasarmissa syttyi tuli-

palo, josta eräs suomalainen SS-mies pelasti Mannerheimin kuvan, joka oli ollut Signal-lehden kannessa ja kulkenut sen jälkeen pitkään jonkun taskussa. Poika kertoi Kyöstilälle: *”Tuvasta lähtiessäni vilkaisin taakseni ja huomasin tämän kuvan seinällä. Ajattelin, että enpä jätä Marskia palavaan huoneeseen – vien vaikka siskoille!”* Kyöstilän isä kaiversi sitten kotona kuvaan kauniit kehykset, ja kuva on edelleenkin Kyöstilän seinällä kalleimpien aarteiden joukossa.

Olot sairaalassa olivat luonnollisesti kehittyneet 25 vuodessa. Munck kirjoitti: *”Pojat seisovat jäykässä perusasennossa sänkyjensä päissä, paitsi niitä, jotka ovat vuoteenomia tietenkään, mutta myös he koettavat järjestää ulottimensa jonkinlaiseen perusasennontapaiseen. Tohtori kulkee toisen luota toisen luo, kyselee, tarkastelee kuumeikäyriä, antaa hoitomääräyksiä ja määrää keille on vaihdettava siteitä.”* Kyöstilä toteaa, että hänen aikanaan kenttäsairaalassa oli hoituhuoneita, joihin potilaat tuotiin lääkäreiden luo siteiden yms. vaihtoon. Ei myöskään ollut pulaa tarvikkeista eikä edes ruoasta. Kyöstilä ei muista koskaan olleensa nälkäinen. Oli ymmärretty huollon merkitys. Vaikka kansa näki nälkää, sotilaiden piti saada ruokaa. Kyöstilä kertoo ihailevansa lottien panosta tässäkin asiassa. Lotathan organisoivat Suomessa leivän paistamisen sotilaille: he hankkivat jauhot ja jakoivat ne taloihin, joihin oli annettu jakelua ja kuljetusta helpottamaan neliskulmainen muotti leivänpaistoon. Leipäpakkaukset vietiin junaan ja juna vei ne rajan yli rintamalle.

Ruth Munckin tie ensimmäisen maailmansodan aikana kulki Mitaun sotasairaalaan Tukkumin kenttäsairaalaan ja sieltä Libaun Sotasairaalaan nro 124. Hän ei koskaan joutunut tulituksen kohteeksi, lähin tykistökeskitys oli 15 km päässä Mitaussa. Fyysisesti rankkoja het-

kiä hänellä kuitenkin oli, sillä ravinto oli huonoa ja työpäivät pitkiä.

Laine-Maire Kyöstilä joutui puolestaan muutamaan otteeseen hyvinkin vaarallisiin paikkoihin. Talvella 1943 SS-kenttäsairaala alkoi perääntyä Kieslovodskista, Kaukasukselta muiden mukana. Armavirin kaupungissa iski päälle pommitus, ja sairaanhoitajat makasivat lattialla sirpaleiden sataessa niskaan. Matka jatkui Ukrainan aroille ja Dnjeprin rannalle Zaporozjen kaupunkiin. Kerran bussikuljetuksen aikana venäläinen hävittäjä syöksyi kohti kolonaa. Kone lensi niin läheltä bussia, että Kyöstilä pystyi aivan selvästi näkemään lentäjän kasvot. Vetäytyminen sujui loppujen lopuksi kuitenkin hyvin ja toukokuussa 1943 Kyöstilä pääsi suomalaispataljoonan kanssa kuntoutuslomalle Ylä-Baijeriin Rupoldingiin, josta he sitten kotiutuivat Suomeen.

Munck ja Kyöstilä tapasivat toisensa ensimmäisen kerran Kyöstilän paluupäivänä. Rintamamies-lehti nro 27 kirjoitti perjantaina heinäkuun 9. p:nä 1943: *”Jääkäriликkeestä tunnettu Schwester Ruth, vapaaherratar Ruth Munck, on myös koko SS-vapaaehtoisliikkeen ajan kulkenut eri puolilla Saksaa ja valloitetuja alueita, tapaamassa ja huoltamassa haavoittuneita ja sairastuneita poikiamme sairaaloissa. Lukemattomat ovat hänen epätavalliset rakkaudenpalveluksensa meille, jotka nyt ylpeydellä näemme hänet myös aseveliyhdistyksemme jäsenenä. Mutta Schwester Ruth on myös saanut seuraajansa varsinaisella sairaanhoidollisella alalla. Kaukasian ankaralla sotaretkellä liittivät sairaanhoitajattaret Liisa Berg ja Laine-Maire Kyöstilä kohtalonsa pataljoonamme kohtaloihin, hoitaen haavoittuneitamme siellä vaivojaan ja vastuksiaan pelkäämättä. Heidän kokemuksensa ja muistonsa ovat varmasti yhtä moninaiset kuin Schwester Ruthin maailmansodasta,*

eikä poikiemme kiintymys myös näihin uusiin sisariimme ole suinkaan vähäinen. Kuvassamme Schwester Ruth nuoria seuraajiansa vastassa Hangon satamassa, suomalaispataljoonan astuessa kahden vuoden jälkeen maihin kotimaan kamaralla.”

Valok. Rintamamies-lehti nro 27, 9.7.1943

Tämän jälkeen he ystävästyivät ja pitivät yhteyttä sekä toisiinsa että ”poikiinsa” Ruth Munckin kuolemaan asti. Kyöstilä toteaa, että *”kun sota loppui, kokoontumisen tarve oli suuri. Miehet tunsivat tarvetta pohtia taisteluja uudelleen ja uudelleen.”* Veljesapu-yhdistys perustettiin ja Kyöstilä toimi sen rahastonhoitajana 50 vuotta. Veteraaneilla oli tapana kokoontua kuukausittain Katajanokan kasinolla. Usein myös kokoonnuttiin Kyöstilän kotona. Hän muistelee nauraen, miten hänen 5-vuotias Juha-poikansa sanoi kerran tällaisen kokoontumisen aikana: *”Aina sä tuppaat noita kahviasioita, antaisit niiden nyt puhua.”* Myös Ruth Munck kutsui ”pojat” ja Kyöstilän vuosittain luokseen Leponiemen kartanoon syntymäpäivilleen. Toisen maailmansodan

veteraanit vierailivat elokuun 1. sunnuntaina ja jääkärit elokuun 2. sunnuntaina.

Kyöstilä pitää Munckin ystävyttä suuressa arvossa ja muistelee mielellään monia hauskoja yhteisiä hetkiä. Kerran Kyöstilä lähetti Munckille joululahjaksi pienen ompelulippaan, puhdetyön sotavuosilta. Kirjeessään Munck kiitti ylitsevuotavasti lipastosta. Vaikka hän osasi suomea hyvin, saattoi tällaista lipsahtaa. ”Poikien” vaimoista hän käytti muija-sanaa. He tekivät myös monia mukavia retkiä Hausjärven ympäristössä, näyttipä Ruth Munck tulevan hautapaikkansakin. Laine-Maire Kyöstilä herkistyy vieläkin muistaessaan ystävänsä hautajaisia, joissa hyvinkääläinen mieskuoro lauloi: *Warum bist du so ferne. ”Oli ihana kaveri!”*, hän toteaa.

Nina Schleifer

Terveysthuoltoneuvos Laine-Maire Kyöstilä viikkoa ennen 95-vuotissyntymäpäiväänsä

– Valok. Nina Schleifer

Teit' isäin astumaan, osa 7

Mannerheim-ristin ritari Heikki Nykänen (1920 – 2011)

Mannerheim-ristin ritari Heikki Nykänen siunattiin haudan lepoon 4.1.2012. Ritareista on keskuudesamme enää yksi, ritari Tuomas Gerdt.

Heikki Nykänen syntyi 19.9.1920 Helsingissä, missä hänen isänsä Frans Nykänen toimi tehtaanjohtajana. Suoritettuaan keskikoulun Heikki Nykänen hakeutui harjoittelijaksi konepajalle tarkoituksenaan jatkaa opintoja tekniikan alalla. Hän oli liittynyt jo 12-vuotiaana suojeluskunnan poikaosastoon ja pääsi iän karttuessa aseelliseen joukkoon. Palattuun kesällä 1939 linnoitustöistä Kannakselta, hän pyrki vapaaehtoisena suorittamaan asevelvollisuuttaan. Tämä toteutui vasta talvisodan syttymisen jälkeen tammikuussa 1940, jolloin hän aloitti palveluksensa jalkaväen koulutuskeskuksessa Hyrylässä. Hän suoritti RUK:n 45. kurssin 5.2. – 27.4.1940 ja heinäkuun viimeisenä päivänä 1940 hänet ylennettiin reservin vänrikiksi.

Valok. <http://www.mannerheim-ristinritarit.fi/ritarit?xmid=110>

Välirauhan aikana Neuvostoliitto aloitti Suomea kohtaan poliittisen painostuksen, joka lisääntyi päivä päivältä. Kesäkuussa 1941 Suomen puolustusvoimat suorittivat liikekannallepanon ylimääräisten harjoitusten nimellä, ja pian saatiin kuulla radiosta, että Hitler oli aloittanut hyökkäyksen Neuvostoliittoon. Nykäsen joukkue sai käskyn siirtyä partioimaan valtakunnan rajaa Suomussalmen Kuivajärven kylään. Tämä on vienalaiskylä, joka oli aikanaan rajankäynnissä jäänyt Suomen puolelle. Kesäkuun viimeisinä päivinä hän oli mukana rajan taakse suoritettulla tiedusteluretkellä ja kuten hän itse on maininnut, ilmassa leijaili voimakas tunne siitä, että nyt sota oli alkanut. Hyökkäys käynnistyi heinäkuun ensimmäisenä päivänä. Vänrikki Nykänen osallistui sissipataljoonan koukkaukseen etelästä Kontokin ja Kostamuksen kautta Vuokkiniemeen, jonne pääjoukot tulivat Raatteen tietä lännestä. Hyökkäyksen edetessä kohti Uhtuaa, vihollisen vastarinta tiivistyi. Syksyn 1941 aikana hyökkäyksen painopiste Pohjois-Suomessa siirtyi Uhtuan rintamalta Kiestingin suunnalle ja Uhtualla saavutettuja asemia ryhdyttiin linnoittamaan.

Heikki Nykänen ylennettiin luutnantiksi 30.12.1941 ja hänen varusmiespalveluksensa päättyi tammikuussa 1942 täysin palvelleena. Tämä ei tietenkään tarkoittanut, että hän olisi päässyt siviiliin, vaan hänen palveluksensa puolustusvoimissa jatkui tämän jälkeen reserviläisenä. Kesällä 1942 Nykänen määrättiin joukkueenjohtajaksi JR 11:n sissiosastoon. Kuukautta myöhemmin joukkue sai erittäin vaativan tehtävän. Vihollinen oli vallannut Uhtuan rintamalinjaan kuuluvan ns. ”Etukukkulan”, josta voitiin hallita ympärillä olevaa maastoa. Rykmentin aliupseerikoulu oli koko yön yrittänyt vallata sitä takaisin, mutta tuloksetta. Luutnantti Nykänen sai nyt käskyn ottaa kukkula haltuunsa. Hän määräsi, että tämä tapahtuisi kirkkaassa päivänvalossa. Osasto makasi jännittyneenä lähtöasemissa valmiina hyökkäämään. Tykistö möyhensi kukkulan huippua. Kun patteriston

viimeiset lähtölaukaukset kajahtivat, osasto lähti liikkeelle ja ryntäsi vihollisen tulesa aukean yli kukkulan juurelle. Käsikranaatit heitettiin vihollisasemiin. Äkkiryynnäköllä miehet nousivat aseisiin ja ottivat sortuneet juoksuhaudat haltuunsa konepistoolitulella. Hyökkäyksessä kaatui 40 vihollissotilasta. Omat tappiot olivat viisi haavoittunutta, joista yksi menehtyi myöhemmin haavoihinsa. Elokuun 1. päivänä 1943 luutnantti Nykäselle myönnettiin 2. luokan Mannerheim-risti. Tämä tunnustus annettiin hänelle monien suoritusten perusteella, joita sodan vielä jatkua ei voitu julkistaa niiden erikoisluonteensa takia.

Lokakuussa 1943 Nykänen määrättiin 3. Divisioonan kaukopartio-osaston päälliköksi. Uhtuan rintamalohko oli suurelta osaltaan kenttävartioasemien välillä liikkuvien partioiden varassa. Vartiotukikohdat olivat vihollisosastojen ylläköiden varalta jatkuvassa valmiudessa. Kaukopartio-osaston tehtävänä oli seurata ja aiheuttaa häiriötä vihollisen liikkeille. Joskus osasto sai suorittaakseen tuhoamistehtäviä kaukana vihollisen selustassa. Vihollinen varusti parhaita voimiaan torjumaan suomalaispartioiden liikkeit selustassaan. Oli yhä vaikeampaa päästä huomaamatta vihollisen puolelle, ja pian kävi selväksi, että takaa-ajajat ilmestyivät ennen pitkää partioiden kintereille.

Maaliskuussa 1944 luutnantti Heikki Nykänen katsottiin sopivaksi Päämajan alaisena toimivan kaukopartiopataljoonan, Erillinen Pataljoona 4:n käyttöön. Tutustuttuaan pataljoonan toimintatapoihin hänet komennettiin Vienan Karjalan alueella toimivaan kaukopartio-osasto Marttinaan, jota johti majuri Paul Marttina. Samaan aikaan oltiin koamassa 181 miestä käsittävää osasto Kalevaa, jonka tehtävänä oli tuhota vihollisen partisaanitoiminnan tukikohta Suopassalmella ja sen lähistöllä sijaitseva Suopasvaaran ilmavalvonta-asema. Luutnantti Nykänen osallistui Kalevan tuhoamismatkalle joukkueenjohtajana. Vaikka kyseessä oli ErP

4:n miesvahvuudeltaan suurin retkikunta koko sodan aikana, sen vahvuus ei riittänyt aikaansaamaan suunniteltua vaikutusta vihollisen partisaanitoimintaan.

Kevään 1944 aikana Päämaja oli seurannut huolestuneena sodan kulkua ja käsitykset lähestyvistä vihollisen suurhyökkäyksestä vahvistuivat. Oli varauduttava siihen, että hyökkäyksen alkaessa tiedustelusta huolehditaan myös silloin, kun rintamat murtuvat ja joukot joutuvat perääntymään. Kaukopartio-osastot saivat käskyn ryhtyä tekemään Kannakselle ja Laatokan Karjalaan sissitarvikkeiden maastokätköjä, eli niin sanottuja ”Matteja”. Tarkoituksena oli huoltaa tiedustelupartioiden toiminta näiden kätköjen varassa sen jälkeen, kun vihollinen on ottanut alueen haltuunsa. Näin sitten tapahtuikin. Kun Neuvostoliiton suurhyökkäyksen aikana suomalaiset joukot lähtivät vetäytymään vallatuilta alueilta kohti Moskovan rauhan rajaa, tiedustelupartiot jättäytyivät omilla toiminta-alueillaan vihollisen puolelle. Rintamalinjojen mentyä ohi, ne ryhtyivät seuraamaan vihollisen liikennemääriä, joiden tulokset viestitettiin radiolla Päämajaan.

Suomen armeijan onnistui heinäkuun 1944 loppuun mennessä torjua vihollisen hyökkäykset kaikilla päärintamilla, mutta elokuun alussa vihollinen yritti vielä läpimurtoa Pielisen kaakkoispuolella. Luutnantti Nykänen komennettiin Anttolaan, siellä koottavan taistelupartion johtajaksi. Tehtävänä oli häiritä ja tuhota Ilomantsin suunnalle tunkeutuneen vihollisen huoltokuljetuksia. Nykäsen 30 miestä käsittävä osasto siirtyi vihollisen selustaan, missä se suoritti kaksi tuhoiskua vihollisen huoltokolonna vastaan. Näillä tuhoamistoimilla oli oma tärkeä osuutensa vihollisen joukkojen sitomiseksi Ilomantsin taisteluissa, joissa kaksi maahan tunkeutunutta vihollisdivisioonaa suljettiin mottiin.

Aseleposopimus Neuvostoliiton kanssa astui voimaan syyskuun 4. päivänä 1944. ErP 4 siirtyi Liminkaan ja valmistautui tiedustele-

maan saksalaisten vetäytymistä Lapista. Luutnantti Nykäsen 13-miehinen partio kuljetettiin ilmaitse saksalaisten selustaan Muonion Alkosjärvelle. Täältä se siirtyi metsien kautta Pelloon, missä se räjäytti maantiesillan ja vielä ennen paluutaan miinoitti Kittilän - Muonion -maantietä. Saarrostopuolustus pelossa saksalaiset kiirehtivät vetäytymistään Kilpisjärven suuntaan.

ErP 4 kotiutettiin marraskuun loppuun mennessä 1944. Sitä ennen oli varmistettu, että tiedustelua voitaisiin jatkaa myös siinä tapauksessa, että maa tulisi miehityksi. Tätä varten kaukopartio-osastot tekivät jo tutuiksi tulleita ”Matteja” eri puolille Suomea. Näihin kätköihin varastoitiin mm. aseita, radiolaitteita ja muonaa. Päämajalla oli omat suunnitelmansa sissitoiminnan käynnistämiseksi mahdollisen miehityksen varalta. Oulun suojeluskuntapiirin alueella hajasijoittamista jäi hoitamaan osasto Marttinan parikymmentä miestä käsittänyt ryhmä vänrikki Sulo Uiton johdolla. Tämä toiminta tunnetaan paremmin nimellä ”asekätöntä”. Vapun tienoilla 1945 eräs ryhmään kuulunut mies jäi kiinni kätköihin varastoidun materiaalin myynnistä. Paljastuttuaan mies kiristi Oulun suojeluskuntapiirin päälliköltä majuri Aito Keravuorelta huomattavan suurta rahaa, muutoin hän uhkasi ilmiantaa kätköt Valpolle. Kiristykseen ei tietenkään voitu suostua. Vänrikki Uitto oli suoran toiminnan kannalla ja ehdotti, että miehen kantapäät teroitetaan ja hänet painetaan suohon. Keravuori ei kuitenkaan hyväksynyt Uiton ehdotusta, ja molemmat miehet poistuivat maasta. Seurauksista piittaamatta mies toteutti uhkauksensa. Laajaksi kasvaneessa asekatontäytössä kuulusteltiin 2615 epäiltyä, nostettiin syyte 2122 henkilöä vastaan ja langetettiin tuomio 1488 henkilölle. Jo siviiliin siirtynyt luutnantti Nykänen sai taannehtivana säädetyn asekatontälain perusteella kahden kuukauden vapausrangaistustuomion.

Sodan jälkeen Heikki Nykänen kävi vuosina 1945 - 46 Tampereen teknillisen koulun, jonka

jälkeen hän oli koulutuksensa mukaisissa työtehtävissä konepajoilla Karhulassa, Raahessa ja Savonlinnassa. Vuodesta 1958 lähtien vuoteen 1972 hän toimi tuotantopäällikkönä Rauma-Repola Oy:n Porin tehtailla ja teknisenä johtajana yhtiön Mäntyluodon tehtailla. Tämän jälkeen hän toimi konepajaryhmän investointijohtajana eläkkeelle jäämiseensä, vuoteen 1981 saakka.

Työuransa aikana hän oli aktiivisesti mukana monissa yhdistyksissä. Maanpuolustusasiat olivat luonnollisesti lähellä hänen sydäntään. Kapteeniksi hänet ylennettiin 1964 ja vuonna 1977 hänestä tuli majuri. Erityisen läheiset yhteydet hänellä oli Mannerheim-ristin ritareihin. Hän oli Mannerheim-ristin ritareiden säätiön hallituksessa jäsenenä, varajäsenenä tai varapuheenjohtajana vuodesta 1969 alkaen paria vuotta lukuun ottamatta aina vuoteen 2009 saakka. Tämän jälkeen hän kuului kuolemaansa saakka jäsenenä säätiön valtuuskuntaan.

Eläkkeelle siirryttyään Heikki Nykänen julkaisi vuonna 1983 sodanaikaisista kokemuksistaan muistelmateoksen Sissisotaa. Harrastuksiin kuului myös akvarellimaalaus, jonka aiheita hän löysi kesäisin Lapin luonnon maisemista. Hän kunnosti Tammelassa olevan mökkinsä talviasuttavaan kuntoon, ja Tammelasta tulikin hänelle hyvin rakas asuinpaikka, jossa hän vietti pitkiä aikoja. Metsästys ja kalastus säilyivät viimeiseen saakka hänen mieliharrastuksinaan.

Mannerheim-ristin ritareiden toiminnassa hän sai huomata ritariveljen toisensa jälkeen poistuvan rivistä. Vaikka Nykänen oli urheilullinen ja liikkui paljon, hän kärsi sydämen vajaatoiminnasta. Tämä tuli ilmi vuonna 2007 sairastetun flunssan jälkeen. Hyväkuntoiseksi tunnetun miehen sydänvaivat jäivät tarkemmin tutkimatta, kunnes ne vähitellen pahenivat. Päivittäisillä kävelyillä hän pyrki aktiivisesti ylläpitämään kuntoa. Vuonna 2010 kävelymatkat alkoivat lyhentyä ja hän saattoi kertoa lähimmille omaisilleen, kuinka

monen korttelin päähän hän oli tänään pääsyt Porin omakotialueella olevasta kodistaan. Marraskuussa 2011 hän joutui useaan otteeseen turvautumaan sairaalahoitoon ja ilmoitti omaisilleen, että hän oli matkaan väsynyt. Omaiset olivat ymmärtäneet, että matkalla hän tarkoitti omaa elämäänsä, josta hän nyt oli valmis luopumaan. Sairaalahoito jäikin varsin lyhyeksi ja hän poistui keskuudestamme 7.12.2011.

Ritari Heikki Nykäsen siunaus tapahtui arvokkain menoin Tammelan kirkossa. Arkku laskettiin haudata kunnialaukausten saattamana. Muistotilaisuudessa Mannerheim-ristin rirarien säätiön hallituksen puheenjohtaja vuorineuvos Tauno Matomäki kertoi tunnustaneensa Heikki Nykäsen vuodesta 1967, jolloin hän nuorena insinöörinä oli tullut työhön Rauma-Repolaan. Heikki Nykänen oli silloin hänen esimiehenään. Nykäsen tyyliin kuului antaa tehtävät hyvin niukkasanaisesti, mutta selkeästi. Tähän tyyliin oli totuttu ja sitä pidettiin hänen tapoihinsa kuuluvana. Tehtävissään hän oli hyvin innovatiivinen ja osallistui innokkaasti tehtaan prosessien kehittelyyn. Hän oli myös kielitaitoinen, ja siitä oli monin tavoin hyötyä teollisuudessa. Matomäki muisteli, että Heikin kanssa ei ollut helppo ystävästyä, mutta sekin tapahtui vähitellen sitten myöhemmässä vaiheessa. Työssään tai vapaa-ajallaan Heikki ei helposti antautunut keskustelemaan sodasta. Mutta tästä oli poikkeuksia. Joskus sopivan tilaisuuden tullen, parin kolmen henkilön läsnä ollessa sotakokemuksetkin saattoivat tulla puheenaiheeksi.

Länsi-Suomen sotilasläänin komentaja, kenraalimajuri Juhani Kääriäinen otti omassa puheenvuorossaan esille Heikki Nykäsen sotilasuraa koskevia tapahtumia. Mannerheim-ristin myöntämisen perusteena olivat Nykäsen ominaisuudet johtajana sekä aloitekyky, mieskohtainen rohkeus, sisukkuus ja neuvokkuus mitä vaikeimmissa olosuhteissa. Kääriäinen korosti päiväkäskyssä mainintaa siitä, että Nykäsen saavutukset on luettava suomalaisen sotilaan uljaimpien ja kunniaikaimpien tekojen joukkoon.

*Ritari Heikki Nykäsen hautajaiset
- Valok. Juhani Pulkkinen*

Viimeisen puheenvuoron tilaisuudessa käytti kaukopartioveteraani Eino Säily, joka oli mukana Heikki Nykäsen viimeisellä partiomatkalla. Nykänen johti Lapin sodassa saksalaisten selustaan tehtyä tuhoamisretkeä. Kohdealueelle mentiin lentokoneella, jonka reitti kulki läheltä ilmoliekeissä roihuavaa Rovaniemeä. Pellossa räjäytettiin silta ja matka jatkui lentokuljetuksena Muonioon, jossa suoritettujen miinoitusten jälkeen oli tarkoitus lähteä suojelemaan Pallashotellia tuholta. Partio oli lähtenyt kulkemaan kohti Pallasta, kun puolen päivän aikaan saksalaiset räjäyttivät hotellin. Samalla nousi savuna ilmaan partion miehille suojelusta luvattu palkkio, viettää hotelliloma Pallaksella.

Viimeisenä yönä partio majoittui tyhjäan taloon, missä aterian jälkeen oli käyty pitkäkseen tuvan lattialle nukkumaan. Silloin partiojohtaja kysyi miehiltä, voisiko hän toimittaa iltarukouksen. Kellään ei ollut mitään sitä vastaan, ja niin hän luki rukouksen, joka on jäänyt Säilyn mieleen: *”Herra siunaa meitä, siipeis suojaan peitä, käännä kasvot puoleemme, valkeuttas kaipaamme.”* Se oli partiomiehille herkkä hetki, asia, jollaista ei aikaisemmin ollut koettu esimiehen taholta. Seuraavana päivänä partio palasi takaisin Limingan tukikohtaan. Sota oli heidän osaltaan päättynyt.

Juhani Pulkkinen

HYMYILEVÄ KENRAALI – MANNERHEIM HANGOSSA

Hangon museon näyttely kertoo Gustaf Mannerheimin siviilivuosista 1920- ja 1930-luvuilla, jolloin hän oli kirjoilla Hangossa. Mannerheim oli viettänyt kesiä Hangossa jo lapsena enonsa Albert von Julinin kesähuvilalla ja käynyt kaupungissa myös valtionhoitaja-aikanaan helluntaina 1919. Hävittyään presidentinvaalit K.J. Ståhlbergille heinäkuussa 1919 Mannerheimista tuli siviilihenkilö, ja hän päätti käyttää aikansa lomailuun, matkusteluun ja metsästykseseen, mutta myös suhteiden ylläpitämiseen sekä kotimaan että ulkomaiden poliittisten vaikuttajien ja Euroopan kuningashuoneiden kanssa. Mannerheim rakensi Hankoon Suurelle Mäntysaarelle Villa Stormhällan ja hankki omistukseensa myös naapurisaaren kahvilan, jolle antoi nimeksi Neljän tuulen tupa. Kahvilan hän sisusti ranskalaisen maalaisravintolan tyyliin ja ruokalistalla oli mm. Five o’Clock tea ja ranskalaista kalakeittoa.

Hanko oli Mannerheimin kesäparatiisi ja lähellä hänen sydäntään. Hän aloitti mielellään päivänsä uimalla ja nautti meren pauhusta. Hankolaiset olivat ylpeitä arvostetusta kesävieraastaan, jonka tekemisistä kerrottiin yksityiskohtaisesti paikallislehdessä. Mannerheim osallistui myös kaupungin vilkkaaseen seuraelämään, mm. kylpysesongin kohokohtaan, kylvettäjättärien tanssiaisiin. Villa Stormhällassa häntä kävivät tervehtimässä sukulaiset ja ystävät ja mm. Alankomaiden prinssipuoliso Hendrik seurueineen. Hankoon häntä tuli tapaamaan myös purjehdijakuningatar Virginie Hériot, johon hän oli tutustunut Ranskassa. Näyttely kertoo myös Mannerheimin Lastensuojeluliiton Hangon osastosta, ja näyttelyssä on esillä hellyttävä ja runsas kokoelma leluja, jotka lastentarhanjohtaja Maja Dorrendorff valmisti pikku hoidokeilleen.

Hangon vuokraaminen Neuvostoliiton tukikohdaksi maaliskuussa 1940 oli raskas asia Mannerheimille. Kun Hanko valloitettiin takaisin 1941, hän vieraili kaupungissa ja kiitti Hangon rintamalla taistelleita joukkoja. Viimeisen kerran Mannerheim kävi Hangossa elokuussa 1947. Hangon kuvissa Mannerheim usein hymyilee ja hän on itse sanonut viihtyneensä paremmin kuin missään muualla pikku saarellaan, ”missä Hangon aurinگون säteet valaisevat punaiset kalliot...”

Hangon museo 4.5.–14.10.2012

Nycanderinkatu 4, 10900 Hanko

Avoimna 4.5.–31.8. ti–su klo 11–16, to myös klo 18–19,

1.9.–14.10. ke, to, la, su klo 13–15, to myös klo 18–19

Lisätiedot: 040-738 7767, www.hanko.fi/palvelut/hangon_museo

*Marketta Wall
museonjohtaja, Hangon museo*

Kenraali Mannerheim kädessään pieni kukkakimppu Hangon Kylpyläpuistossa. Kuva otettiin luultavasti Hangon suojeluskunnan ja Kirkkonummen ulaanien paraatin ja kunnianosoitusten jälkeen.

- Valok. Hangon museon kuva-arkisto

KÄYNTI ORIVEDEN TAISTELUN MUISTO- MERKILLÄ

Kotiseutuneuvos Matti Myllyniemi Espoosta oli aikaisemmin puhunut allekirjoittaneelle, että olisi mielenkiintoista käydä Orivedellä katsomassa niitä paikkoja, jossa hänen setänsä Alfred Myllyniemi Kauhajoelta oli Suomen vapaussodassa taistellut ja kaatunut 18.3.1918. Kerroin hänelle, että Oriveden aseman lähelle on 1990-luvulla pystytetty Seinäjoen Krenatööripataljoonan perinneyhdistyksen toimesta Oriveden taistelun muistomerkki. Olin ollut mukana tuossa merkin paljastustilaisuudessa ja sen yhteydessä järjestetyssä juhlassa. Matti Myllyniemi otti yhteyttä ja kertoi olevansa valmis tekemään tuon tutustumismatkan ja ehdotti, että 19.7.2011 olisi sopiva päivä. Niinpä sitten päätettiin lähteä matkaan ja pyydettiin myöskin puoliset mukaan.

Olin ottanut yhteyttä Orivedelle reserviupseerikerhon kunniapuheenjohtajaan Raimo Tonttilaan, joka oli ollut myöskin tuon muistomerkkitoimikunnan jäsen. Hän ystävällisesti lupautui tulemaan paikalle asiantuntijaksi, kertomaan taistelun kulusta ja maastosta, jossa tuo taistelu käytiin. Hänellä oli tarkat tiedot taistelusta ja siihen liittyvistä tapahtumista. Meillä oli tiedossa, että Alfred Myllyniemi oli ollut Seinäjoen krenatööripataljoonan 3.:ssa komppaniassa. Tämä kolmas komppania oli edennyt idän suunnalta kohti Oriveden asemaa ja päässyt noin 100 metrin etäisyydelle asemasta, jolloin sen yllätti pohjoisesta päin tuleva punaisten panssarijuna. Avoimessa maastossa ja polviin saakka ulottuvassa lumihangessa etenevä komppania joutui näin yllätettynä erittäin tulivoimaisen panssarijunan tulituksen kohteeksi. Siinä

syntyivät koko Oriveden taistelun enimät tappiot ja myöskin Alfred Myllyniemi koki siinä kohtalonsa.

Oriveden taistelun muistomerkki oli vaikuttava graniittipaasi. Sen on suunnitellut arkkitehti Touko Saari Seinäjoelta. Paadessa oli toisessa sivussa luonnon halkeama, joka kuvasi kahtia jakautunutta Suomen kansaa. Muistomerkki sijaitsee aivan Oriveden aseman lähellä, joten siitä oli matkaa vain vajaat 200 m tavoittamamme kaatumispaikkaan, vastapäätä asemaa radan itäpuolella. Laskimme tuolle muistomerkillä havuseppeleen sinivalkoisilla nauhoilla kunnianosoitukseksi taisteluun osallistuneille ja siinä henkensä uhranneille, erityisesti kunnioittaen silloin 23-vuotiaan Alfred Myllyniemen muistoa.

*Ilmari Varamäki
talousneuvos
Kauhajoki*

Oriveden muistomerkki - Valok. Raimo Tonttila

MAINEIKAS ADOLF EHRNROOTHIN RYKMENTTI JR 7

Tämä tapahtui Savonlinnan liepeillä. Hirviporukka päätti: *”Nyt yllätetään Aatu aivan uudella tavalla.”* Nuoretkin tiesivät, että tässä puhuttiin vanhojen miesten sodanaikaisesta päälliköstä, jalkaväenkenraali Adolf Ehrnroothista (1905-2003).

Hirvenlihasta tehtiin lihasäilykettä, joka pakattiin metallirasioihin. Etiketeissä luki JR 7:n komentajan toteamus: *”Suomi on hyvä maa. Se on paras meille suomalaisille. Sen ainoa puolustaja on Suomen oma kansa.”*

Adolf Ehrnrooth ei ollut koskaan unohtanut miehiään. Rintamalla hän oli etulinjassa miesten keskellä. Sodan jälkeen kenraalin kotiin olivat kaikki aseveljet aina tervetulleita. Kuvaava on kenraalin oma kertomus siitä päivästä, kun hän täytti 90 vuotta.

Kotiin tuli puhelinsoitto: *”Olen vain tavallinen sotilas ja työmies, mutta haluan onnitella entistä komentajaani.”* Kenraali vastasi: *”Kuule, meidän Herramme edessä ei ole arvojärjestystä, on vain armojärjestys.”*

Nämä sanat olivat kuin sinetti miesten ja heidän komentajansa väliseen luottamukseen, joka oli kestänyt kaikki yhteiset sodan vuodet, myös jäähyväisten jälkeisen ajan.

Aselepo tuli voimaan 4.-5.9.1944 (NL:n joukoille tuli etulinjaan tieto aselevosta ilmeisesti viiveellä, koska NL jatkoi sotimista). Adolf Ehrnrooth piti katselmuksen Vuosalmella. Se tapahtui aivan juoksuhautojen tuntumassa pienellä peltotilkulla. Komentajan puhe oli sillä hetkellä virallinen ilmoitus aselevosta.

Välirauha solmittiin Moskovassa 19.9.1944. Se oli välirauha, koska sota jatkui Lapissa. Joukot alkoivat vetäytyä kohti uutta valtakunnan rajaa. Seuraava komentajan puhe oli unohtumaton jäähyväispuhe siviiliin lähteville miehille Ruokolahdella. Varmasti jokaisen mielessä pyöri kaikkien suomalaisten huoli: mitä kaikkea tästä seuraa?

Adolf Ehrnrooth puki ajatuksensa arvoituksellisiin sanoihin, joista sitten tuli elinikäinen yhdysside: *”Kohtaammepa kaupungin kaduilla, kylän kujanteilla tai Suomen suurilla saloilla, tulkaa sanomaan minulle: Olen Tyrjän Rykmentin miehiä.”*

Yhteydenpitoa ja joukko-osaston muistojaa vaalii nyt JR 7:n Perinnetoimikunta juhlavasti ja vapaamuotoisesti. Sillä on myös oma lippu, joka tuodaan yhteisiin tilaisuuksiin, myös aseveljen haudalle. Puheenjohtaja on metsänhoitaja Juhani Hämäläinen. Hän on mukana Savonlinnan Seudun Sotaorvot ry.:n toiminnassa. Isä, kapteeni Unto Hämäläinen (1912) kaatui Vuosalmella 9.7.1944. Isä oli talvisodassa JR 35:n ja jatkosodassa JR 7:n II P:n talousupseeri.

Aadolf Ehrnroothin jalkaväkirykmentti JR 7, toiselta nimeltä Tyrjän Rykmentti perustettiin vuonna 1941 Savonlinnassa. Tyrjän Rykmentin nimen merkitsi sotahistorian lehdelle sen ensimmäinen komentaja, eversti Armas Kemppi (1893-1949).

Tyrjä on kylän nimi. Kun ajetaan Parikkalan ohi junassa, matkustaja vilkaisee usein suomalaisten rajavartioasemaan päin. Siitä voi päätellä, miten lähellä on valtakunnan raja.

Juhani Hämäläinen sanoo: *”Noin 10 kilometrin päässä rajasta oli Parikkalan suuri kylä Tyrjä. Siitä tuli juhannuksena*

1941 alkaneen jatkosodan ensimmäinen kiivaiden taistelujen näyttämö ja muisto, miten JR 7:n miesten teot loivat rykmentin maineen jo siinä vaiheessa.” Keskeinen osa Tyrjän valtauksessa oli jääkäriupseeri Armas Kempin johtamalla, pääasiassa eteläsavolaisilla JR 7:n miehillä. Tyrjällä haavoittui sodan alkupäivinä vaikeasti silloinen 2. D:n esikuntapäällikkö majuri Adolf Ehrnrooth. Toivuttuaan hänestä tuli 1943 eversti Kempin jälkeen Tyrjän Rykmentin komentaja, eversti Ehrnrooth.

Juhani Hämäläinen muistuttaa, että Tyrjän Rykmentti on jäänyt historiaan erityisesti niistä saavutuksista mm. Siiranmäessä, Äyräpäässä ja Vuosalmella kesällä 1944, jolloin Suomen armeija joutui historiansa kovimmalle koetukselle moninkertaista ylivoimaa vastaan. Vastustaja ei silti onnistunut taistelemalla nujertamaan Suomea. Suomen poliittinen johdanto pääsi aikanaan hieromaan rauhaa.

Savonlinnalla oli näkyvä rooli jatkosodan alkuvaiheessa Itä-Suomen Sotilasläänin alueella. Ennen liikekannallepanoa kesällä 1941 oli 7. Prikaati kouluttanut varusmiehiä Savonlinnan kyljessä Kaartilassa ja Kerimäen Kumpurannassa. Liikekannallepanon tullessa voimaan 2. D:n esikunta perustettiin Olavinlinnassa. Divisioonan komentaja oli eversti Aarne Blick ja esikuntapäällikkö majuri Adolf Ehrnrooth.

Savonlinnan ja Saimaan Suojeluskuntapiirit perustivat kolme jalkaväkirykmenttiä JR 7, JR 28 ja JR 49 sekä osia Kenttätykistörykmentti 15:stä, johon kuului mm. Varkauden seudun reserviläisiä. Divisioonan apujoukkoja koottiin eri puolilta Suur-Savoaa mm. Pieksämäeltä, Joroisista, Haukivuorelta ja Kangasniemeltä. Sodan jatkuessa miehiä tuli joukko-osastoihin eri puolilta Suomea.

Rauhan oloissa alkoi yhteydenpito eri muodoissa, myös kenraalin kotona, eikä kenenkään ole tarvinnut kahvipöydässä jännittää kenraalin kaunista puolisoa, kreivitär Karin Birgitte Schackia. Kreivitär näet puhuu puhdasta suomea.

Kielen kreivitär opiskeli jo nuorena rouvana ja tutustui siten miehensä Adolf Ehrnroothin rinnalla suomalaiseen yhteiskuntaan ylhäältä alas. Siten monet ”Savon pojista” kreivitär tuntee hyvin. Tätä ilmaisua kenraali usein käytti alaisistaan perusteena mm. se, että JR 7:n I ja II ja III Pataljoonan varusmiehet olivat aluksi pääasiassa eri puolilta Savon pitäjiä.

Kreivitär hoiti myös monia käytännön asioita kotoa käsin. Toukokuun toisen sunnuntain radio-ohjelmassa (1993) ”Äitienpäivän ruusu kreivittärelle” Hans Adolf Ehrnrooth, silloinen kapteeni, luonnehti vanhempiaan näin: ”*Äiti on isän työkaveri.*”

Adolf ja Karin Ehrnrooth - Valok. Asta Heickell

Kreivitär on tavannut monia miehensä alaisia eri puolella Suomea mm. Pohjanmaalla. Eversti Ensio Koivisto, joka asuu Seinäjoella, tuo nykyisin kreivittärelle terveiset kotimaakunnastaan ja tarkan selonteon mm. kreivittären kysymyksen: ”Mitä kuuluu Kallion pojille?” Nuoret 19-vuotiaat kaksospojat Reino ja Henrik ovat nyt ikämiehiä.

Ensio Koivisto oli Äyräpään – Vuosalmen taistelujen aikana kesällä 1944 JR 7:n III Pataljoonan 10. Komppanian viimeinen päällikkö, sotilasarvoltaan luutnantti. Siiranmäen ja Vuosalmi-Äyräpään taistelujen aikana komppania oli menettänyt päällikkönsä joko haavoittuneena tai kaatuneena seitsemän kertaa. Rauhan oloissa eversti Ensio Koivisto kutsuttiin Sotainvalidien Veljesliiton pääsihteeriksi. ”*Tyrjän Rykmentillä on ollut riveissään useita kyvykkäitä miehiä, jotka sopivat johtotehtäviin*”, Juhani Hämäläinen sanoo, ”*Kun yleistä veteraanityötä rauhan ajan Suomessa organisoitiin, monia JR 7:n miehiä Ensio Koiviston tapaan kutsuttiin avainasemiin.*” Esimerkiksi Helsingin Sotaveteraanit ry:ssä ev.luutnantti Aimo Raassina toimi Sotaveteraaniliiton toiminnanjohtajana ja majuri Kalervo Talvitie järjestösihteerinä.

Talvitien aloitteesta lottien kuolinilmoituksiin hyväksyttiin sen oman järjestön, Lotta Svärdin tunnukset, vaikka järjestö oli lakkautettu.

Rykmentistä palkittiin kaikkiaan 13 miestä Mannerheim-ristillä.

Asta Heickell

Asta Heickell on eläkkeellä oleva YLE:n toimittaja, jonka ohjelmasarja ”*Adolf Ehrnrooth muistelee*” vuodelta 1993 on lainattavissa kirjastossa. CD-muotoisina ovat ”*Äitienväiväruusu kreivittärelle*”, jossa haastatellaan kapteeni Hans-Adolf Ehrnroothia, ”*Muistikuvia elämästä Suomen suuriruhtinaskunnassa*”, jossa Ehrnrooth kertoo lapsuutensa ja nuoruutensa vuosisista 1910-18 Helsingissä sekä ”*Mannerheim ja hänen sotilaansa*”, jossa Ehrnrooth kertoo kohtaamisistaan Mannerheimin kanssa. Kasettina löytyy lisäksi ”*Sotamies ja kenraali*”, jossa Mannerheim-ristin ritari Eero Seppänen kertoo oman poteronsa näkökulmasta Ehrnroothin johtamasta torjuntataistelusta.

SOTAINVALIDIEN VIERASVEROLIPPAAT

Jatkosodan aikana perusti Sotainvalidien Veljesliitto erityiset ”vierasverokeräyksen”, joka perustui siihen, että kylässä käyviltä vierailta kerättiin suurempia tai pienempiä rahasummia erityiseen vierasverolippaaseen sotainvalidien hyväksi. Keräystä tehtiin tunnetuksi mm. aikakauslehdissä julkaistuilla ilmoituksilla.

Vuoden 1943 aikana oli näitä lippaita jaettu eri puolilla maata 24 000 kpl. Lippaita ei haluttu jakaa enempää, jotta niistä ei muodostuisi liian suurta rasieta, mutta jokainen, joka halusi lippaan, sai sellaisen kotiinsa erikseen pyytämällä.

Kun lippaita oli tyhjennetty vain noin 9 000, joista jotkut kahteenkin kertaa, oli suurin yhdestä lippaasta saatu tulos 18 000 mk ja pienin 20 penniä. Yhteensä

olivat lippaat kuitenkin jo tuottaneet 600 000 mk.

Verolippaiden jakelun ja tyhjennyksen suorittivat yleensä lotat Veljesliiton alaosastojen antamien ohjeitten mukaisesti, mutta myös eri järjestöjen naisosastot ja partiolaiset olivat avustamassa keräyksen onnistumista. Tämä verolipastoiminta kertoo siitä, että muuten raskaana aikana kansalaiset mielellään maksoivat sellaista veroa, jota he pitivät mielekkäänä.

Raimo Berkaan

Lähde: Verolipaskeräyksestä kertovat lehti-ilmoitukset

PUOLUSTUSVOIMAIN LIPPUJUHLA

Puolustusvoimain lippujuhlapäivää 4.6. vietettiin tänä vuonna Helsingissä Senaatintorilla mm. juhlanan paraatikatselmuksen, kenttähartauden ja ohimarssin merkeissä. Maanpuolustusjärjestöjen lippulinna oli mukana myös Vapaussodan Helsingin seudun perinneyhdistyksen lippukantajanaan Jyrki Uutela.

Maanpuolustusjärjestöjen liput leppeään etelätuulen hulmuttamina. - Valok. Nina Schleifer

Tilaa Vapaussoturi!

Viisi numeroa vuodessa 28 € kestotilauksena.

Lisätietoa tilaamisesta:

Vapaussodan Perinneyhdistyksen toimisto arkisin klo 9-15
puhelimella 03 - 223 0845 tai 045 - 634 5025
tai sähköpostitse vape@perinneyhdistys.fi

MIELENKIINTOINEN TEHTÄVÄ TARJOLLA

Yhdistyksemme etsii uutta toiminnanjohtajaa/sihteerä tehtävää pitkään menestyksekkäästi hoitaneen Kaarina Lindbergin väistyessä omasta toiveestaan rivijäseneksi. Tehtäviin kuuluvat mm. tilaisuuksien käytännön järjestelyt, hallituksen sihteerin toimi sekä yhteydenpito jäsenkuntaan. Toimenkuvaa voidaan muokata hakijan toiveiden mukaisesti.

Kaarina Lindberg (puh. 040 587 4947) antaa mielellään lisää tietoa ja perehdyttää seuraajansa. Tehtävästä kiinnostuneiden tulisi ilmoittautua puheenjohtaja Markus Uomalalle (puh. 0400 709 323) syyskokoukseen mennessä.

Vapaussodan Helsingin seudun perinneyhdistys ry.:n hallitus

Puheenjohtaja Markus Uomala
Gunillankuja 5 A 11, 00870 Helsinki
puh. (09) 698 9468, 0400 709 323
s-posti: markus.uomala@netti.fi

Varapuheenjohtaja Liisa Viranko
s-posti: liisa.viranko@salnet.fi

Toiminnanjohtaja Kaarina Lindberg
s-posti: kaarina.lindberg@suomi24.fi

Varainhoitaja Anton Eskola
s-posti: anton.eskola@helsinki.fi

Jäsen Pekka Lampén
s-posti: mlampen@welho.com

Jäsen Sirkka Valkjärvi
s-posti: sirkka.valkjarvi@gmail.com

Jäsen Paul Voss
s-posti: ap.voss@welho.com

*

Kunniapuheenjohtaja Uolevi Langanmaa
(puheoikeus)

Myyntiartikkeleita

Kirjoja:

Vapaussodan perinneliiton kesäpäivät 2010.....	35 €
Kauranne: Senaatin ratsupoliiseista Marskin Rakuunoiksi.....	35 €
Uola: Rintamamiesten liitto 1929-1944.....	5 €
Uola: Vapaan isänmaan ja laillisen hallituksen puolesta.....	5 €
Uola: Katastrofin laskut.....	16 €
Lappalainen: Itsenäisen Suomen synty.....	5 €
Nieminen: Suomen Tasavallan Vartiosto.....	5 €
Saarni: Suomen vapaussota 1918, Merkit ja tunnukset.....	5 €
Uola: Itsenäinen Suomi.....	10 €
Uola: Det självständiga Finland....	12 €
Rautio: Lotta Svärd -organisationen i Finland (Julhälsningar).....	10 €
Vapaussodan muistomerkit Helsingissä.....	3 €/kpl
.....	5 €/2 kpl

Lisäksi:

Asekätkentämitali.....	25 €
Adresseja.....	10 €
Erilaisia kortteja.....	alk. 50 c

Tavaroita voi tilata toiminnanjohtaja Kaarina Lindbergiltä, postikulut lisätään.

Varainhoitaja tiedottaa

Yhdistyksen pankkitili on
FI45 1299 3000 0798 81
Viitenumero kirjoille ja muille myyntiartikkeleille **1122** ja viitenumero jäsenmaksulle **2040**

Se vuosi, jolta jäsenmaksu on viimeksi maksettu, on merkitty tämän lehden osoitetarraan. Epäselvissä maksuasioissa ja kaikissa talousasioissa voi aina ottaa yhteyttä varainhoitajaan.

TULEVAA OHJELMAA

Ti 11.9. Vierailu Kansallismuseoon

klo 11.15 tutustumme Kansallismuseon pohjakerroksen aarrekammioon aiheina kunniamerkit, mitalit, rahat ja asehuone, sekä saamme tietoa vapaussodan ajan Kansallismuseosta. Oppaana aarrekammion esineistön hyvin tunteva Kansallismuseon tutkija.

klo 12.30 lounas Ostrobotniassa

Ti 9.10. Lounasluento: Suomenlahden sisaret

Tunnettu kirjailija Imbi Paju kertoo Viron naiskodinturvajoukkojen (Eesti Naiskodukaitse) ja suomalaisten lottien yhteistyöstä ja verkostoitumisesta suurvaltapolitiikan pyörteissä.

Ti 30.10. Paneelikeskustelu suurvaltapolitiikan vaikutuksista Suomen vapaussotaan

Järjestämme yhteistyössä muiden maanpuolustusjärjestöjen kanssa paneelin Suojeluskuntatalon auditoriossa (osoite: Töölöntorinkatu 2 B) **klo 18** alkaen. Alustuksen pitää Jyrki Uutela. Paneelin puheenjohtaja ja muut panelistit vahvistuvat kesälomien jälkeen ja niistä tiedotetaan tulevissa tilaisuuksissamme.

La 17.11. Perinteinen käynti Porvoon Saksanniemessä

klo 11 yhteiskuljetus bussilla Rautatien laidasta

klo 12 kunnianosoitukset Saksanniemen muistokivellä

n. klo 12.45 kunnianosoitukset Vapaussodan muistomerkillä Porvoon kirkon pihalla

n. klo 13 lounas ravintola Hanna Mariassa Porvoossa

Ilmoittautuminen toiminnanjohtajalle viimeistään pe 9.11.

To 22.11. Yhdistyksen syyskokous

Yhdistyksen virallinen syyskokous pidetään Väestönsuojelumuseossa **klo 18.30**.

To 6.12. Itsenäisyyspäivän kunnianosoitukset

Itsenäisyyspäivänä kokoonnumme **klo 12** Vanhankirkon puistossa kunnianosoituksiin.

Ti 11.12. Lounasluento

Ostrobotnian osoite on Museokatu 10. Edellä sanottuina esitelmäpäivinä kokoonnumme **klo 12.30**. Tilaisuuden aluksi kuuntelemme Jääkärimarssin, sen jälkeen on esitelmän, kysymysten ja keskustelun aika ennen yhteistä lounasta (omakustannushinta 23 €). Kuullos pyhä vala lauletaan myöhemmin, mutta yhdessäolo voi jatkua. – Ravintolan takia **ilmoittautumiset toiminnanjohtajalle puh. (09) 303 808 viimeistään edellisenä perjantaina**.

Väestönsuojelumuseon osoite on Siltavuorenranta 16. Tilaisuutemme siellä alkavat **klo 18.30** ja niissä on kahvitarjoilu.